

В. В. ПАСІЧНИК

Вікторія Віталіївна Пасічник, аспірант Київського університету права НАН України

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ДОЗВІЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Приєднання нашої держави до Світової організації торгівлі зумовили виникнення низки проблем, які потребують вирішення. Однією з таких проблем стало посилення розвитку недобросовісної конкуренції на українському ринку. З метою підтримки вітчизняних виробників наша держава намагається якнайкраще забезпечити захист конкурентного ринкового середовища на митній території України. Статтею 42 Конституції України закріплено правило, за яким «держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, не допускається зловживання монополієм становленням на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція»¹.

З метою недопущення на митній території України монополізації товарного ринку, суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині держава запровадила, зокрема, механізм отримання дозволів на вчинення або здійснення певних дій вітчизняними та іноземними виробниками. Тому отримання дозволу на здійснення певних дій у сфері зовнішньоекономічної діяльності є досить важливим.

У науці адміністративного права дозвільні провадження є різновидом неюрисдикційних проваджень. Під дозвільним провадженням вчені визначають особливий вид адміністративного провадження, сукупність послідовних дій, урегульованих адміністративно-процесуальними нормами, які забезпечують певний порядок реалізації дозвільної політики, відповідно до конституційних положень щодо напрямів державного будівництва² та регламентовану адміністративно-процесуальними нормами діяльність органів публічної адміністрації, в ході якої вирішуються питання про забезпечення реалізації прав фізичних та юридичних осіб на виконання певних дій або заняття певними видами діяльності шляхом надання їм відповідного дозволу³.

Правове забезпечення здійснення дозвільного провадження у сфері захисту економічної конкуренції в ході зовнішньоекономічної діяльності на сьогодні регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, насамперед Законом України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р., Положенням про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання від 19 лютого 2002 р., Положенням про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання від 12 лютого 2002 р., Порядком надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання від 28 лютого 2002 р. тощо.

Мета статті полягає у виявленні окремих особливостей дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Для досягнення поставленої мети розв'язання потребують такі завдання: визначити суб'єктний склад даного провадження; дослідити сферу здійснення дозвільного провадження; визначити систему органів, що уповноважені надавати дозволи суб'єктам господарювання на вчинення певних дій при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Питання дозвільного провадження досліджувалися в дисертаційній роботі С. В. Лихачова на тему: «Дозвільне провадження в адміністративному процесі»². Окремі елементи розглядалися на сторінках підручників^{3,4,5} тощо. Однак на науковому рівні специфіка даної проблематики в сфері зовнішньоекономічної діяльності досі не досліджувалася. Фактично висвітлення даного питання базується на нормативно-правових актах України.

Проаналізувавши чинне законодавство України, що регламентує порядок дозвільного провадження, в тому числі в сфері зовнішньоекономічної діяльності, вважаємо за потрібне виокремити такі характерні риси відповідного провадження.

Згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єктами, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, виступають вітчизняні суб'єкти господарювання та іноземні суб'єкти господарської діяльності. Національні виробники, в свою чергу, здійснюють підприємницьку діяльність за межами України, а іноземні суб'єкти господарювання – на митній території України. Об'єднуючись для здійснення певних дій у підприємницькій діяльності без дозволу відповідних органів на території України або за її межами, вони тим самим можуть здійснювати негативний вплив на економічну конкуренцію. Виходячи зі ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єктом господарювання визнається юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка

здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими⁶.

З наведеного визначення можна констатувати, що під категорією «суб'єкт господарювання» слід розуміти не лише українських, а й іноземних суб'єктів господарської діяльності – нерезидентів. Таким чином, національне конкурентне законодавство застосовується до всіх суб'єктів господарювання (іноземних та вітчизняних), незалежно від країни їх реєстрації. Відтак однією з характерних особливостей дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності є суб'єктний склад даного провадження, до якого належать вітчизняні суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність за межами України та іноземні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють господарську діяльність на території України.

По-друге, згідно з антимонопольним законодавством України, зокрема положеннями Закону України «Про захист економічної конкуренції», дозвільне провадження проводиться уповноваженими органами у двох сферах:

1) здійснення дозвільного провадження на вчинення вітчизняними та/або іноземними виробниками узгоджених дій, що призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції на території України або за її межами;

2) проведення дозвільного провадження на здійснення концентрації вітчизняних та/або іноземних суб'єктів господарювання на території нашої держави або за її межами.

Отже, з метою недопущення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарської діяльності, монополізації товарних ринків України або ринків інших країн, обмеження економічної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності слід виокремити дозвільне провадження на вчинення узгоджених дій українськими та/або іноземними суб'єктами господарювання, а також на здійснення концентрації вітчизняних та/або іноземних суб'єктів господарської діяльності.

При цьому варто акцентувати увагу на тому, що обов'язок суб'єктів господарювання звертатися до уповноважених органів виконавчої влади за наданням попереднього дозволу на вчинення узгоджених дій або на здійснення концентрації також передбачено нормами антимонопольного законодавства України. Так, Закон України «Про захист економічної конкуренції»⁶, Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання⁷ та Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання⁸ встановлюють, що попереднє отримання дозволу органів Антимонопольного комітету України є обов'язковим на вчинення суб'єктами господарської діяльності узгоджених дій, що призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції та на здійснення ними концентрації. Однак у цьому випадку виникає запитання: чи зобов'язані іноземні виробники – нерезиденти – звертатися до органів Антимонопольного комітету України за отриманням попереднього дозволу на узгоджені дії та концентрацію в Україні? Так, відповідно до п. 2 ст. 2 Закону України «Про захист економічної конкуренції» цей Закон застосовують до відносин, які впливають чи можуть вплинути на економічну конкуренцію на території держави⁶. Тобто, обов'язок звертатися до органів виконавчої влади за наданням попереднього дозволу закріплений як для національного виробника, що здійснює підприємницьку діяльність за межами України, так і для іноземного виробника, який здійснює господарську діяльність на митній території України.

Згідно зі ст.ст. 10 та 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» концентрація та узгоджені дії суб'єктів господарювання можуть бути дозволені відповідними органами Антимонопольного комітету України (Антимонопольний комітет України, постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії Антимонопольного комітету України, державний уповноважений Антимонопольного комітету України, адміністративні колегії територіальних відділень Антимонопольного комітету України)⁶. Якщо економічна конкуренція на території України чи за її межами призводить до монополізації або обмежується на всьому товарному ринку чи в значній його частині, органи Антимонопольного комітету України можуть не надати попереднього дозволу на вчинення узгоджених дій або на здійснення концентрації суб'єктів господарювання. У такому випадку згідно з рішенням законодавця найвищий орган виконавчої влади має право такий дозвіл. Відповідно до п. 2 Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання⁹ для отримання дозволу учасники узгоджених дій, учасники концентрації у тридцятиденний термін від дня прийняття Антимонопольним комітетом рішення про заборону узгоджених дій чи концентрації можуть звернутися зі спільною заявою про надання дозволу. Отже, процедура дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції в процесі зовнішньоекономічної діяльності може здійснюватися двома органами виконавчої влади, насамперед органами Антимонопольного комітету України та Кабінетом Міністрів України.

Розглянувши деякі аспекти дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, слід зазначити, що для цього провадження характерний специфічний суб'єктний склад, до якого належать вітчизняні суб'єкти господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність за межами України, та іноземні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють господарську діяльність на митній території України. Зазначене провадження проводиться з метою надання дозволу суб'єктам господарювання на вчинення узгоджених дій та на здійснення концентрації. Воно належить до компетенції органів Антимонопольного комітету України, а в деяких випадках і Кабінету Міністрів України. Ці питання не вичерпують проблематику зазначеного провадження та потребують подальшого дослідження.

¹ Конституція України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

² Лихачов С. В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2001.

³ Коломоєць Т. О. Адміністративне право України : підручник / Т. О. Коломоєць, П. С. Лютіков, О. Ю. Меліхова / Вид. 2, змін. і доп. – К.: Істина, 2012. – 528 с.

⁴ Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. у 2-х т. / Ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – К. : Юридична думка, 2007. – Т. 1. Загальна частина. – С. 519–523.

⁵ Коваленко В. В. Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко [та ін.] / За ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – С. 387–391.

⁶ Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 12. – Ст. 64.

⁷ Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання : Розпорядження Антимонопольного комітету України № 33-р від 19 лютого 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02>

⁸ Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання : Розпорядження Антимонопольного комітету України № 26-р від 12 лютого 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0238-02>

⁹ Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання // Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/219-2002-p>

Резюме

Пасичник В. В. Характерні риси дозвільного провадження у сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

У статті досліджено окремі особливості дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, проаналізовано суб'єктний склад зазначеного провадження, до якого належать: вітчизняні суб'єкти господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність за межами України; іноземні суб'єкти господарювання, які здійснюють господарську діяльність на митній території України; органи державного управління, наділені повноваженнями на дозвільне провадження в сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності (органи Антимонопольного комітету України, Кабінет Міністрів України). Серед інших видів дозвільних проваджень у науці адміністративного права виокремлено дозвільне провадження на вчинення вітчизняними та/або іноземними виробниками узгоджених дій та дозвільне провадження на здійснення концентрації вітчизняних та/або іноземних суб'єктів господарювання.

Ключові слова: дозвільне провадження, вітчизняні виробники, іноземні суб'єкти господарювання, економічна конкуренція, узгоджені дії, концентрація.

Резюме

Пасичник В. В. Характерные черты разрешительного производства в сфере защиты экономической конкуренции при осуществлении внешнеэкономической деятельности.

В статье исследованы отдельные особенности разрешительного производства в сфере защиты экономической конкуренции при осуществлении внешнеэкономической деятельности. В частности, проанализирован субъектный состав указанного производства, к которому относятся: отечественные субъекты хозяйствования, осуществляющие предпринимательскую деятельность за пределами Украины; иностранные субъекты хозяйствования, осуществляющие хозяйственную деятельность на таможенной территории Украины; органы государственного управления, наделенные полномочиями осуществлять разрешительное производство в сфере защиты экономической конкуренции при осуществлении внешнеэкономической деятельности (органы Антимонопольного комитета Украины, Кабинет Министров Украины). Среди других видов разрешительных производств в науке административного права выделены разрешительное производство на совершение отечественными и/или иностранными производителями согласованных действий и разрешительное производство на осуществление концентрации отечественных и/или иностранных субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: разрешительное производство, отечественные производители, иностранные субъекты хозяйствования, экономическая конкуренция, согласованные действия, концентрация.

Summary

Pasichnyk V. Distinctive features of permitting procedure in the field of protection of economic competition in foreign trade activities.

The article examines some characteristics of permitting procedure in the field of protection of economic competition in foreign trade activities. In particular, there was made the analysis of the subjective part of this procedure, which includes domestic economic entities that conduct business activity outside of Ukraine; foreign economic entities engaged in business activities in the customs territory of Ukraine; state administration agencies authorized to perform permitting procedure in the field of protection of economic competition in foreign trade activities (agencies of the Antimonopoly Committee of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine). Among other permitting procedures in the science of administrative law the author singled out the permitting procedure for the committing by domestic and/or foreign manufacturers of concerted actions and permitting procedure for implementation of concentration by domestic and/or foreign economic entities.

Key words: permitting procedure, domestic producers, foreign economic entities, economic competition, concerted actions, concentration.

Отримано 11.09.2013